

Трафик на хора в България- защитени ли са лицата пострадали от него

„Този документ е създаден с финансовата подкрепа на Фонд Активни граждани България по Финансовия механизъм на Европейското икономическо пространство. Цялата отговорност за съдържанието на документа се носи от Фондация ДА и консорциума от организации по проекта и при никакви обстоятелства не може да се приема, че този документ отразява официалното становище на Финансовия механизъм на Европейското икономическо пространство и Оператора на Фонд Активни граждани България.“

Съдържание

1. Дефиниция - международна, европейска, национална
2. Видове
3. Законова уредба- международна, европейска, национална
4. Практика- международна, европейска, национална
5. Анализ на практиката- защитени ли са правата на пострадалите от трафик на хора в България
6. Критики относно законовата уредба, приложението на закона, политиките и финансирането в областта на защитата от трафик на хора
7. Препоръки за промяна на законодателството, практиката, политиките и финансирането в областта на защитата от трафик на хора

Определян като „съвременното робство“¹, трафикът на хора представлява тежко престъпление срещу личността, често извършвано в рамките на организирана престъпна дейност, грубо нарушение на основните човешки права, изрично забранено съгласно Хартата на основните права на Европейския съюз. Противодействието, превенцията и осъждането на престъплението са залегнали като основни приоритети в стратегическите документи на ЕС. От първостепенно значение е навременното идентифициране, насочване, подкрепяне и подпомагане на потенциалните и реалните жертви на трафик, както и тяхната пълноценна реинтеграция.²

Трафикът на хора опропаства живота на хората, като ги лишава от тяхното достойнство, свобода и основни права. Често това е насилствено престъпление, извършвано от организирани престъпни мрежи. То не би следвало да се допуска в съвременния свят.

Трафикът на хора е дълбоко вкоренен в уязвимостта към бедност, полово неравнопоставеност, насилие срещу жени, липса на социална интеграция, липса на трудова заетост и достъп до образование, дискриминация и детски труд, липса на демократична култура, към въоръжени конфликти и след-конфликтни обстановки. Поради причините, посочени по-горе, справянето с този широко разпространен феномен изисква мултидисциплинарен подход, включващ представители на различни професионални сфери.

Трафикът на хора представлява търговия с хора с цел модерно робство – експлоатация, принудителен труд, ограничаване на личната свобода, както и всички други действия, които са част от процеса на трафик (например набиране на жертви, транспортиране, укриване, задържане и др.). Експлоатацията винаги започва и се поддържа чрез употребата на сила, заплахи, измама, злоупотреба с власт или с положение на зависимост. В случаите на принуда и измама (първоначалното) съгласие на жертвата не е от значение. Трафикът и експлоатацията на деца винаги са престъпление, дори когато елементите на заплаха, принуда, злоупотреба с власт и др. не са налице. Трафикът на хора цели печалба (или някаква друга изгода) чрез експлоатирането на жертвата.

1. Дефиниция за трафик на хора - международна, европейска, национална

Според международните правни актове³, по които и България е страна: “ТРАФИК НА ХОРА” означава набирането, транспортирането, прехвърлянето, укриването или

¹ The EU Strategy towards the Eradication of Trafficking in Human Beings 2012–2016

² ДИРЕКТИВА 2011/36/ЕС НА ЕВРОПЕЙСКИЯ ПАРЛАМЕНТ И НА СЪВЕТА, Стратегия на ЕС за премахване на трафика на хора за периода 2012- 2016

³ Всеобщата декларация за правата на човека (1948 г); Протокол за предотвратяване, противодействие и наказване на трафика на хора, особено жени и деца, допълващ Конвенцията на ООН срещу транснационалната организирана престъпност (т.нар Протокол от Палермо), ратифициран със закон, приет от 38-ото Народно събрание на 12.04.2001 г.; Конвенция на Съвета на Европа за борба с трафика на хора, ратифицирана със закон, приет от 40-ото НС на 7.03.2007 г.; у Директива 2011/36/ЕС на Европейския парламент и на Съвета на Европа относно предотвратяването и борбата с трафика на хора и защита на жертвите от него.

„Този документ е създаден с финансовата подкрепа на Фонд Активни граждани България по Финансовия механизъм на Европейското икономическо пространство. Цялата отговорност за съдържанието на документа се носи от Фондация ДА и консорциума от организации по проекта и при никакви обстоятелства не може да се приема, че този документ отразява официалното становище на Финансовия механизъм на Европейското икономическо пространство и Оператора на Фонд Активни граждани България.

приемането на хора чрез заплаха или използване на сила или други форми на принуда, отвлечане, измама, подвеждане, злоупотреба с власт или с уязвимостта на дадени лица или чрез даване и получаване на плащания или други ползи за получаване съгласието на лице, което има контрол върху друго лице, с цел експлоатиране. Експлоатацията включва като минимум експлоатиране на проституцията на други лица или други форми на сексуална експлоатация, принудителен труд или услуги, робство или дейности, сходни с робството, заробване или отнемане на телесни органи.

Дефиницията на престъплението трафик на хора според българското законодателство се съдържа в Закона за борба с трафика на хора и Наказателния кодекс.

Според Закона за борба с трафика на хора „трафик на хора“ е набирането, транспортирането, прехвърлянето, укриването или приемането на хора, независимо от изразената от тях воля, когато се извършва с цел експлоатация“, а „експлоатация“ е противозаконно използване на хора за разврат, за отнемане на телесен орган, тъкан, клетка или телесна течност от пострадалия, за осъществяване на принудителен труд, за прося или за държане в принудително подчинение, за поставяне в робство или в положение, сходно с робството.⁴

Според разпоредбата на чл.159а, ал.1 от Наказателния кодекс: „Който набира, транспортира, укрива или приема отделни лица или групи от хора с цел да бъдат използвани за развратни действия, за принудителен труд или за прося, за отнемане на телесен орган, тъкан, клетка или телесна течност или за да бъдат държани в принудително подчинение независимо от съгласието им, се наказва с лишаване от свобода от две до осем години и глоба от три хиляди до дванадесет хиляди лева.“

2. Видове трафик на хора

Трафикът на хора е социално явление, което съществува в различни форми. Той се развива с течение на времето, често в съответствие с търсенето и изобретателността на трафикантите. Списъкът на различните форми на експлоатация в Директивата за борба с трафика на хора не е изчерпателен, така че в определението за трафик на хора могат да бъдат включени нови форми на експлоатация.

Съществуват следните видове трафик на хора: сексуална експлоатация, например принудителна проституция и други форми на принудителни сексуални дейности; трудова експлоатация, например в сферата на земеделието и строителството; принудителен труд в домакинството; принудителна прося; принуда за извършване на

⁴ Допълнителни разпоредби към ЗБТХ

1. (изм. - ДВ, бр. 84 от 2013 г.) "трафик на хора" е набирането, транспортирането, прехвърлянето, укриването или приемането на хора, независимо от изразената от тях воля, когато се извършва с цел експлоатация;

2. (изм. - ДВ, бр. 84 от 2013 г.) "експлоатация" е противозаконно използване на хора за разврат, за отнемане на телесен орган, тъкан, клетка или телесна течност от пострадалия, за осъществяване на принудителен труд, за прося или за държане в принудително подчинение, за поставяне в робство или в положение, сходно с робството;

престъпления, например кражби, джебчийство; принудителни бракове; трафик на човешки органи.

- **Трафик на хора с цел сексуална експлоатация:**

Определението в Конвенцията на Съвета на Европа за борба с трафика на хора и в Директива 2011/36/ЕС относно трафика гласи, че експлоатацията “включва като минимум експлоатиране на други лица с цел проституция или други форми на сексуална експлоатация...” в светлината на настоящите насоки е необходимо да са налице трите основни елемента на определението в Конвенцията: действие, средства и цел (при пълнолетни лица). Възможно е националното законодателство да се различава от текста на Конвенцията, особено що се отнася до необходимостта от доказване дали са използвани някои от средствата (заблуда, измама, принуда), за да се идентифицира случай на трафик с цел сексуална експлоатация.

- **Трафик на хора с цел трудова експлоатация:**

Съгласно Директива 2011/36/ ЕС експлоатацията “включва като минимум (...), принудителен труд или услуги, включително просия, робство или практики, сходни с робството, заробване (...)”.

Съгласно Конвенцията на МОТ относно принудителния труд, 1930 г. (№ 29), принудителният труд се определя като “всяка работа или услуга, изисквана от дадено лице под заплахата от каквото и да е наказание и за извършването на която въпросното лице не е изявило доброволно намерение”.

Формулировката “всяка работа или услуга” сочи, че забраната на принудителния труд се отнася до всички видове работа, услуги и заетост, независимо от отрасъла или професията, която се практикува, и без оглед на това дали практиката е законна и формална, или незаконна и неформална по своето естество. Освен това тя се отнася до всички човешки същества, независимо от тяхната възраст, пол, произход или законен статут в страната, където упражняват принудителен труд.

- **Трафик на деца с цел просия, джебчийство и други нелегални дейности:**

Алинея 11 от Преамбюла на Директива 2011/36/ ЕС на Европейския парламент и Съвета от 5 април 2011 г. разглежда този въпрос. В Директивата е възприето по-широко тълкуване на понятието „трафик на хора”, което гласи: “ В контекста на тази Директива принудителната просия следва да се разбира като форма на принудителен труд или услуги, както е определено в Конвенция № 29 на Международната организация на труда относно принудителния или задължителния труд от 1930 година”. По-нататък се добавя, че: “ Понятието «експлоатация за престъпни дейности» следва да се разбира като експлоатирането на лице да извършва джебчийство, кражби от магазини, трафик на наркотици и други подобни дейности, които са наказуеми и предполагат финансово облагодетелстване”. Необходимо е също да се отбележи, че по отношение на просията Директивата предвижда следното: “експлоатацията, свързана с просия, включително използването на зависимо лице, обект на трафик, за просия, попада в обхвата на определението за трафик на хора само когато са налице всички елементи на принудителен труд или услуги. С оглед на съдебната практика, свързана с проблематиката, оценката на това доколко валидно е евентуалното съгласие за извършване на такъв труд или услуги следва да се прави за всеки отделен случай.” Това обаче не важи, когато е засегнато дете, тъй като “евентуалното съгласие никога не следва да се счита за валидно”. Що се отнася до престъпните дейности, за престъпление се определя експлоатирането на лице да извършва такива дейности.

„Този документ е създаден с финансовата подкрепа на Фонд Активни граждани България по Финансовия механизъм на Европейското икономическо пространство. Цялата отговорност за съдържанието на документа се носи от Фондация ДА и консорциума от организации по проекта и при никакви обстоятелства не може да се приема, че този документ отразява официалното становище на Финансовия механизъм на Европейското икономическо пространство и Оператора на Фонд Активни граждани България.

Други видове експлоатация при трафик на хора включват:

- **Трафик на бременни жени с цел продажба на новородените им деца;**
- **Трафик на хора с цел продажба на телесни органи, тъкани и яйцеклетки**

3.Законова уредба - международна, европейска, национална

МЕЖДУНАРОДНА ПРАВНА РАМКА

- Конвенцията на ООН за преследване на търговията с хора и експлоатацията на чужда проституция (1949г.);
- Конвенцията на ООН срещу транснационалната организирана престъпност (2000г);
- Протокол за предотвратяване, противодействие и наказване на трафика на хора, особено жени и деца, допълващ Конвенцията на ООН срещу транснационалната организирана престъпност (т.нар. Протокол от Палермо).

Допълнителни документи:

- Конвенция на ООН за правата на детето;
- Факултативния протокол относно търговията с деца, детската проституция и детската порнография.

ЕВРОПЕЙСКА ПРАВНА РАМКА

Съвет на Европа

- Конвенцията на Съвета на Европа за борба с трафика на хора.

Европейски съюз

- Директива 2004/80/ЕО на Съвета от 29 април 2004г. относно обезщетението на жертвите на престъпления;
- Директива 2004/81/ЕО на Съвета от 29 април 2004 година за издаване на разрешение за пребиваване на граждани на трети страни, които са жертви на трафик на хора или са били обект на помощ за незаконна имиграция и които сътрудничат с компетентните органи;
- Директива 2011/36/ЕС на Европейския парламент и на Съвета от 5 април 2011г. относно предотвратяването и борбата с трафика на хора и защитата на жертвите от него и за замяна на Рамково решение 2002/629/ПВР на Съвета;
- Директива 2012/29/ЕС на Европейския парламент и на Съвета от 25 октомври, 2012г. за определяне на минимални стандарти за правата, подкрепата и защитата на жертвите на престъпления, както и за замяна на Рамково решение 2001/220/ПВР на Съвета;
- Стратегия на ЕС за премахване на трафика на хора 2012г.-2016г.

Допълнителни документи:

- Европейската конвенция за взаимопомощ по наказателноправни въпроси и нейните допълнителни протоколи;
- Европейска конвенция за екстрадиция;
- Европейска конвенция за трансфер на производства по наказателни дела;
- Конвенция на Съвета на Европа за киберпрестъпленията

„Този документ е създаден с финансовата подкрепа на Фонд Активни граждани България по Финансовия механизъм на Европейското икономическо пространство. Цялата отговорност за съдържанието на документа се носи от Фондация ДА и консорциума от организации по проекта и при никакви обстоятелства не може да се приема, че този документ отразява официалното становище на Финансовия механизъм на Европейското икономическо пространство и Оператора на Фонд Активни граждани България.

НАЦИОНАЛНА ПРАВНА РАМКА

Съгласно член 5, параграф 4 от българската Конституция, международните договори, които са ратифицирани в съответствие с конституционната процедура, обнародвани и влезли в сила по отношение на България, са част от българското законодателство и имат предимство пред националните норми, независимо дали създават правно противоречие или не. В тази връзка, всички международни и европейски договори, споменати по-горе, са част от българското вътрешно законодателство и всички техни разпоредби следва да се възприемат като част от вътрешното законодателство. По този начин, България е приела идеята, че трафикът на хора представлява нарушение на правата на човека и престъпление срещу за достойнството и неприкосновеността на човешкото същество.

Националните правни норми, свързани с трафик на хора са:

- Наказателен кодекс;
- Наказателно-процесуален кодекс;
- Закон за борба с трафика на хора;
- Закон за подпомагане и финансова компенсация на пострадали от престъпления;
- Закон за защита на лица, застрашени във връзка с наказателно производство;
- Закон за правната помощ;
- Правилник за приютите за временно настаняване и центровете за закрила и помощ на жертвите на трафика на хора;

- Правилник за организацията и дейността на националната комисия за борба с трафика на хора;
- Националният механизъм за насочване и подпомагане на жертви на трафик.

Допълнителни документи:

- Правилник за прилагане на Закона за социалното подпомагане;
- Закон за закрила на детето;
- Правилник за прилагане на Закона за закрила на детето;
- Етичен кодекс за превенция на трафика на хора и сексуалната експлоатация на деца в сферата на туризма;
- Закон за българските документи за самоличност;
- Закон за убежището и бежанците;
- Закон за чужденците в Република България;
- Координационен механизъм за рефериране и обгрижване на случаи на непридружени деца и деца-жертва на трафик, завръщащи се от чужбина.

4. Практика - международна, европейска, национална

Според европейското законодателство, „идентифицирана жертва“ се определя като лице, което е официално разпознато като жертва на трафик на хора според съответните официални власти в страна членка. „Предполагаема жертва“ на трафик на хора се счита за лице, което отговаря на критериите, съдържащи се в европейските регулаторни рамки и международни конвенции, но не е официално идентифицирано от съответните

„Този документ е създаден с финансовата подкрепа на Фонд Активни граждани България по Финансовия механизъм на Европейското икономическо пространство. Цялата отговорност за съдържанието на документа се носи от Фондация ДА и консорциума от организации по проекта и при никакви обстоятелства не може да се приема, че този документ отразява официалното становище на Финансовия механизъм на Европейското икономическо пространство и Оператора на Фонд Активни граждани България.“

(полицейски) власти като жертва на трафик или е отказало официално да бъде признато или идентифицирано като такова. Според чл. 10 от Конвенцията на Съвета на Европа за борба срещу трафика на хора, страните членки трябва да приемат мерки за идентифициране на жертвите. За да стане това, страните членки трябва да представят на отговорните власти професионалисти, които са обучени и квалифицирани в превенцията и борбата с трафика на хора, включително и в разпознаването и оказването на помощ на жертви. Идентифицирането на жертва на трафик е процес, който отнема време, следователно Конвенцията изисква, ако компетентните власти имат основателни причини да смятат, че определено лице е жертва на трафик, да го задържат в страната докато процеса по идентифициране не е приключил. Въпросното лице следва да получи помощ и подкрепа, предвидена в Конвенцията.

В България, идентифицирането на жертва на трафик може да бъде иницирано по няколко начина:

1. Чрез предварителна декларация от институция или НПО, физическо или юридическо лице, включително доктор, социален работник, учител;
2. Жалба, подадена от жертвата или нейните роднини;
3. По време на полицейска проверка или разследване.

Националният механизъм за насочване и подпомагане на жертви на трафик описва ролята и процедурите на професионалистите, ангажирани по идентифицирането на жертвите на трафик. Той предвижда както неофициална идентификация (извършена от организации или лица, които първи са осъществили контакт с жертвата), така и официална идентификация (извършена от органи или служители, отговорни за досъдебното производство и извършване на разследването по случая).

Националният механизъм съдържа приложение с индикатори за разпознаването на жертвите. Индикаторите са разделени на две групи:

1. Престъпна дейност срещу жертвите;
2. Ефекти от трафика върху поведението и психологическото състояние на жертвите.

Не е възможно едно лице да се саморазпознае като жертва. Човек може да докладва за престъплението трафик на хора, но тя/той ще бъде третиран/а като потенциална жертва, единствено след проверка на приетите индикатори. Изключително важно е да се разпознаят потенциалните жертви, за да може всеки, който е в контакт с тях адекватно да отговори на най-честите нужди на жертвите, а именно: уважение и признание, помощ, защита, достъп до правосъдие и обезщетение.

Веднъж идентифицирана като жертва на трафик, дадено лице има следните права:

1. Правото на „идентифицирана“ жертва по смисъла на Националния механизъм за насочване и подпомагане на жертвите на трафик;
2. Правото на държавно финансирано обезщетение за материални щети;
3. Правото на статут на „жертва“ и на „свидетел“ по смисъла на Наказателно-процесуалния кодекс;
4. Правото на обезщетение за материални и нематериални щети от трафиканта.

След идентификацията, самоличността на трафикираното лице трябва да бъде проверена и тя/той следва да бъде информиран/а за правото на период за размисъл. Процесът по идентификация трябва да включва оценка на риска по отношение на непосредствените опасности за живота и здравето на пострадалия, както и разработването на индивидуален план за сигурност. Необходимо е да се подчертае, че уязвимостта към трафика и към

„Този документ е създаден с финансовата подкрепа на Фонд Активни граждани България по Финансовия механизъм на Европейското икономическо пространство. Цялата отговорност за съдържанието на документа се носи от Фондация ДА и консорциума от организации по проекта и при никакви обстоятелства не може да се приема, че този документ отразява официалното становище на Финансовия механизъм на Европейското икономическо пространство и Оператора на Фонд Активни граждани България.“

различните форми на експлоатация са предопределени от пола. Докато жените и момичетата по-често стават обект на трафик с цел сексуална експлоатация, домакинска работа или в сектора за социални грижи, мъжете и момчетата стават обект на принудителен труд, конкретно в селското и горското стопанство, строителството, минните индустрии, рибарството. В допълнение, краткосрочните и дългосрочните последици върху трафикираните жени и мъже може да се различават, в зависимост от вида трафик и от пола.

5. Анализ на практиката - защитени ли са правата на пострадалите от трафик на хора в България

Тенденциите, моделите и методите на работа на трафикантите се видоизменят, адаптирайки се към променящите се модели на търсене и предлагане. Различните форми на експлоатация много често се сливат и преплитат, което затруднява точното дефиниране на вида експлоатация, на която са подложени жертвите. Като резултат, идентифицирането на жертвите става още по-сложно. Работата по премахването на трафика на хора не може да бъде постигната без поставяне на жертвата в центъра на всички действия и инициативи. Това е ориентираният към жертвата подход. Приоритет на НПО-тата е добрата идентификация, защита и помощ на жертвите. Целта на екипите, работещи в неправителствения сектор е да предоставят ясна информация на жертвите за техните права според международните, европейски и национални законодателства, по-специално за правото им на подкрепа и правна помощ, правото им на разрешително за пребиваване, за техните трудови права, правата им по отношение на достъпа им до правосъдие и адвокат, както и за възможността да претендират за обезщетение.

Ролята на правоприлагащите органи е от огромно значение за справянето с трафика на хора, включително при идентифицирането на жертвите. Като цяло, повечето от случаите на трафик на хора се идентифицират чрез полицейски операции, акции и събиране на сведения, както и чрез разследване на сходни престъпления, сред които трафик на наркотици, оръжие или домашно насилие. Подобни полицейски практики обаче не покриват всички случаи и не са предпоставка за успешната идентификация на жертви, тъй като засегнатите лица често отказват да сътрудничат на властите поради страх от репресивни мерки, задържане или наказание. Много често, те не са склонни да дават така нужните за разследването свидетелски показания. В тази връзка, следва да се отбележи, че настоящата система за идентификация не е достатъчно ефективна поради риска от пренебрегване на лицата, които не искат да сътрудничат на властите и да участват в съдебното производство срещу предполагаемите трафиканти. От друга страна, няма достатъчно адекватни обучения на правоприлагащите органи по темите за идентификация на жертвите на трафик, следователно, липсват им знанията как правилно да разпознават потенциални потърпевши. Въпреки нарастващата информираност и обществено съзнание, че трафикът на хора представлява грубо нарушение на правата на човека, за държавата фокусът е по-скоро върху преследването и наказването на извършителите, докато правото на защита за жертвите остава на заден план. Често на жертвите се гледа единствено като инструмент на съдебното преследване, пренебрегвайки сериозните последици за техния бъдещ живот, сигурност и

„Този документ е създаден с финансовата подкрепа на Фонд Активни граждани България по Финансовия механизъм на Европейското икономическо пространство. Цялата отговорност за съдържанието на документа се носи от Фондация ДА и консорциума от организации по проекта и при никакви обстоятелства не може да се приема, че този документ отразява официалното становище на Финансовия механизъм на Европейското икономическо пространство и Оператора на Фонд Активни граждани България.“

благосъстояние, когато те свидетелстват срещу техните насилници. Друг аспект, който не получава необходимото внимание, е трафикът на чужди граждани. Общо прието е разбирането, че за чуждестранните жертви на трафик, България е страна на транзит и страна на крайна дестинация. В официалната статистика обаче броят на идентифицираните чужди граждани като жертви на трафик е много малък. Българските власти трябва да отделят повече внимание на идентификацията на лица, задържани като незаконни мигранти. Също така, съществуват опасения, че такива жертви са екстрадирани преди да бъдат идентифицирани като жертви на трафик и преди да им бъде дадена възможността да се възстановят и да сътрудничат на властите. Необходимо е да се отбележи, че официалната статистика на жертвите на трафик е ограничена до лицата, които са взели участие в наказателното производство като свидетели. Такова ограничение значително стеснява разбирането за проблема, което се отразява и на средствата, отпуснати за защита и подпомагане на жертвите. Следователно, събирането на данни трябва да бъде разширено, за да включва информация от други източници като НПО и други ангажирани с проблема структури, независимо от това дали наказателното производство е образувано и дали жертвите са дали показания в качеството си на свидетели срещу трафикантите.

Независимо от факта, че трафикът на хора е признат като грубо нарушение на правата на човека и тежко престъпление, жертвите му най-често се третират като свидетели само по време на наказателното производство. В България, достъпът на жертвите до подкрепа и защита често се свързва с решението им да сътрудничат на компетентните органи, както и с важността им за висящи наказателни производства. Често действията, предприети по отношение на жертвите, не спазват международните и европейските стандарти за защита на човешките права. Някои от примерите в това отношение са следните: извършване на задължителни медицински прегледи, включително и по отношение на ХИВ; задължително психологическо консултиране; ограничение на свободата на движение; осъществяване на контакти с роднина на жертвата, без нейното съгласие, и т.н. Решението на жертвите да съобщят за трафик и да сътрудничат на властите по време на разследването и наказателното производство, зависи от отношението на тези власти към тях, от нивото на защита на тяхната физическа и психическа неприкосновеност, от риска да бъдат арестувани за извършването на криминални действия по време на трафика и т.н. Многобройни проучвания показват, че властите разполагат с по-големи шансове за ефективни наказания на трафикантите, когато жертвите са разпознати като такива и когато техните основни човешки права са спазени и защитени. Тогава жертвите сътрудничат на властите много по-добре.

6. Критики относно законовата уредба, приложението на закона, политиките и финансирането в областта на защитата от трафик на хора

Статут на жертвата / Период за размисъл

На практика, позицията на жертвата – от страдащо лице, което получава помощ и подкрепа по време на периода за размисъл до статута на жертва/свидетел в наказателно производство е много неясна. В усилията си да научат възможно най-много за „Този документ е създаден с финансовата подкрепа на Фонд Активни граждани България по Финансовия механизъм на Европейското икономическо пространство. Цялата отговорност за съдържанието на документа се носи от Фондация ДА и консорциума от организации по проекта и при никакви обстоятелства не може да се приема, че този документ отразява официалното становище на Финансовия механизъм на Европейското икономическо пространство и Оператора на Фонд Активни граждани България.

трафикантите, властите буквално насилват жертвата да дава показания без да я информират за правото ѝ на период за размисъл или сами да ѝ дават разяснения на разбираем език. Следователно, потърпевшите лица са лишени не само от период за размисъл, но и от правото им на статут на жертви, принуждавани да участват в наказателни производства само в качеството им на свидетели без да имат достъп до набор от услуги, предоставяни от държавата.

Липса на информация

След идентифицирането на жертвата, задължение на властите според Закона за борба с трафика на хора, е да информират жертвите за основните им права, като правото на период за размисъл, правото на безплатна правна помощ и за процедурите по получаването ѝ, правото на обезщетение и съответните власти, към които да се обърне за получаването му и пр. На практика, това е много рядко правено и жертвите научават правата си от други жертви или понякога от социални работници, но се случва и никога да не ги научат.

Методи на разпит

Полицейските служители на първа линия провеждат голям брой разговори с жертвите. Често, тези разговори се разгръщат в по-широк контекст, в който полицаите целят да получат информация от жертвата за трафикантите, местонахождението им, методите им за набиране и транспортиране, за другите участници в кръга на трафикиране. Така на практика, властите извършват класически разпит, целящ събирането на данни за извършителите и престъплението, независимо от факта, че тези „изявления“ не могат да бъдат използвани за доказателство. Резултатът е отрицателен и за жертвите, и разследващите власти.

Брой разпити

Естествено продължение на неспособността на полицаите да разпознаят в трафикираното лице жертвата, а не свидетеля е тяхната абсолютна безчувственост към

броя разпити. По този начин, властите привикват жертвите за допълнителни разпити когато преценят, че липсва информация. Допълнителните разпити понякога включват среща с обвиняемите. По време на съдебния процес, жертвата е привиквана отново в отворено заседание в съдебната зала, където тя/той трябва да преразкаже отново същата история пред съдията.

Времетраене на наказателното производство

Друг проблем, с който жертвите се сблъскват е прекомерното времетраене на досъдебното и/или съдебно производство. Някои случаи траят с години.

Липса на първоначална подкрепа

Липса на първоначална подкрепа като помощ при пристигането, първичен и подробен медицински и психологически преглед и лечение; краткосрочно намиране на подслон и съдействие за покриване на различните социални, правни и икономически нужди на жертвите.

Липса на индивидуален подход към жертвите

„Този документ е създаден с финансовата подкрепа на Фонд Активни граждани България по Финансовия механизъм на Европейското икономическо пространство. Цялата отговорност за съдържанието на документа се носи от Фондация ДА и консорциума от организации по проекта и при никакви обстоятелства не може да се приема, че този документ отразява официалното становище на Финансовия механизъм на Европейското икономическо пространство и Оператора на Фонд Активни граждани България.“

Като цяло, властите не използват индивидуален подход, когато оценяват случаите на трафик на хора. Подходът им обикновено е формален и престорен.

Психологическа и социална подкрепа за жертвите

В наказателния процес, повечето жертви се явяват в качеството им на свидетели, а не на жертви, следователно никой от тях не е подпомогнат психологически или социално по време на процеса.

Правна подкрепа за жертвите

Властите трябва да информират жертвите за правото им на адвокат, включително и на ех officio адвокат, ако те не могат да си го позволят. Но властите не изследват дали жертвата отговаря на условията за назначаване на ех officio адвокат – тя трябва сама да задвижи процедурата. В резултат, жертвите на трафик не получават правна помощ и не са правно представлявани пред разследващите власти и съда.

Защита на личната неприкосновеност на жертвите

Обикновено личните данни на жертвите са използвани по време на съдебния процес. Трябва да се отбележи, че почти всички съдебни изслушвания се провеждат в открити заседания, следователно всеки присъстващ в залата може да се сдобие с данни и информация за живота на жертвата.

Защита на сигурността на жертвите

Обикновено, жертвите на трафик не са защитени по време на фазата на разследването, както и по време на съдебните сесии.

Обезщетение

Обикновено, жертвите на трафик не претендират за финансово обезщетение, тъй като те участват в съдебния процес само в качеството им на свидетели. Повечето от тях не са представлявани и от адвокат.

Липса на дългосрочна държавна помощ за реинтеграция

Липсва дългосрочно държавно подпомагане за реинтеграция, като например медицински/психологически прегледи и лечение/консултиране на жертвите в мястото им на пребиваване; семейна медиация/консултиране; мониторинг на процеса на реинтеграция в мястото им на пребиваване; мониторинг на жилищата за настаняване и грижа за децата жертви на трафик; подпомагане за образованието - старт на училище и процес на учене; развиване на програми за професионално обучение на възрастни; консултиране и обучение за професионално ориентиране за жертвите; намиране на работа и консултиране за трудови права; осигуряване на средства за смяна на местоживеенето; осигуряване на сигурен транспорт; помощ за възстановяване на изгубени документи, като например документи за самоличност и паспорти; правна помощ по отношение на граждански въпроси (развод, имущество, гражданска отговорност); правни консултации и представителство на жертвите-свидетели в наказателния процес; поддръжка на спешни и информационни горещи телефонни линии; подсигуряване безопасността на жертвите чрез поддържането на редовен контакт с тях;

„Този документ е създаден с финансовата подкрепа на Фонд Активни граждани България по Финансовия механизъм на Европейското икономическо пространство. Цялата отговорност за съдържанието на документа се носи от Фондация ДА и консорциума от организации по проекта и при никакви обстоятелства не може да се приема, че този документ отразява официалното становище на Финансовия механизъм на Европейското икономическо пространство и Оператора на Фонд Активни граждани България.

емоционална подкрепа и подпомагане за достъп до необходими услуги; съблюдаване за спазването на правата им.

Липса на дългосрочно подпомагане от НПО

Липсва дългосрочно подпомагане на жертвите от НПО, които предоставят услуги като семейна медиация и събиране, медицинска и здравна помощ. Липсва финансова помощ (суми за реинтеграция, семейна подкрепа и сходни услуги); правна помощ; образователно и професионално обучение/чиракуване; дейности за генериране на доходи; сигурност.

7.Препоръки за промяна на законодателството, практиката, политиките и финансирането в областта на защитата от трафик на хора

Към момента ЗБТХ дава възможност да се откриват специализирани социални услуги като приют за временно настаняване на жертви на трафик на хора, както и център за закрила и помощ на жертви на трафик на хора /чл.2 от ЗБТХ и чл.9, ал.1 от ЗБТХ/. От

дългогодишната практика на НКБТХ и от становища на неправителствени организации с дейност в областта на борбата с трафик на хора, вкл. и по препоръка на ГРЕТА, се достига до извода, че жертвите на трафик имат необходимост от последваща стабилизираща среда, която да затвърди постигнатите резултати от първоначалното подпомагане. Освен това за целите на досъдебното производство и осигуряването на надеждни свидетели, представителите на съдебната система, на министерство на правосъдието и на министерство на вътрешните работи съобщават, че за разкриване на престъплението, за неговото доказване, и за осъждане на извършителите, е от изключително значение жертвите на трафик да бъдат стабилни, сигурни и защитени в един по-дълъг период /имайки предвид продължителността на разследването и на съдебното производство/. Тъй като приютът за временно настаняване по своята същност е краткосрочна услуга за кризисна интервенция и първоначално подпомагане, закрепена в закона, то е идентифицирана празнота по отношение основанието за разкриване на специализирана услуга и за т.нар. последваща реинтеграция. Имайки предвид спецификата на целевата група, то въпросният приют би следвало да е част от социалните услуги, разкривани съгласно ЗБТХ. В тази връзка се налага допълване на ЗБТХ с възможността да се откриват специализирани приюти за последваща реинтеграция на жертви на трафик на хора. Спецификата на услугите би следвало да се конкретизира в Правилника за приютите за временно настаняване и центровете за закрила и помощ на жертвите на трафика на хора /Правилника за приютите/. По отношение на дейността на приютите и центровете, е от значение да се уточни в закона, че държавният бюджет поема издръжката единствено на държавните приюти и центрове /чл.3, ал.1 от ЗБТХ/. Също така НКБТХ стига и до извода, че по сега действащото законодателство няма право по своя инициатива да разкрива приюти и центрове, когато

„Този документ е създаден с финансовата подкрепа на Фонд Активни граждани България по Финансовия механизъм на Европейското икономическо пространство. Цялата отговорност за съдържанието на документа се носи от Фондация ДА и консорциума от организации по проекта и при никакви обстоятелства не може да се приема, че този документ отразява официалното становище на Финансовия механизъм на Европейското икономическо пространство и Оператора на Фонд Активни граждани България.

идентифицира необходимост за това /чл.9, ал.1 и чл.11 от ЗБТХ/. Имайки предвид факта, че МКБТХ не се разкриват във всяка община, се счита за необходимо, НКБТХ да разполага с това правомощие, за да реагира бързо и ефективно при нужда от закрила и настаняване.

Жертвите трябва да бъдат надлежно информирани за техните права от самото начало на производството – от полицията, прокурорите, адвокатите – и да бъдат подпомагани да участват в съдебните фази като граждански ищци и частни обвинители, а не единствено като свидетели;

- Органите на полицията, следствието и прокуратурата трябва да бъдат обучени как да информират жертвите на трафик за правото им да бъдат представлявани от адвокат;
  - Държавно отпусканата правна помощ за жертви, чрез Закона за правната помощ, трябва да бъде стандарт за участието на жертвите на трафик в съдебните производства;
  - Отделен регистър на адвокати, които желаят да предоставят правна помощ на жертви на трафик в наказателното производство трябва да бъде създаден в адвокатските колегии;
  - Органите на полицията, следствието и прокуратурата трябва да бъдат обучени как надлежно да информират жертвите на трафик, в устни разговори и на разбираем език, относно същността и последствията от правото им да претендират обезщетение;
  - Законът за подпомагане и финансова компенсация на пострадали от престъпления трябва да се измени, за да включи финансови компенсации за морални щети;
  - Размерът на обезщетението, предоставяно от държавата, което тя придобива от трафикантите въз основа на окончателните съдебни решения, трябва значително да се увеличи;
-
- Повтарящите се разпити трябва да бъдат избягвани и да се гарантира, че жертвите на трафик са разпитани по начин, който предполага чувствителност към тяхната ситуация. Освен ако са налице конкретни причини за повторен разпит, жертвите следва да бъдат изслушани само един път в "синя стая" от експерти, подготвени да работят с жертви на трафик.
  - Информационни листовки с описание на процесуалните права на жертвите трябва да бъдат поставени на видни места в сградите на полицията, следствените служби, съда, в болници и други места, където жертвите на трафик могат да влязат;
  - Кодекс за поведение на консултантите, работещи на телефонни линии за пострадали от трафик на хора трябва да бъде изготвен, включително препоръки за информиране на жертвите за правото им да имат адвокат в наказателното производство.

„Този документ е създаден с финансовата подкрепа на Фонд Активни граждани България по Финансовия механизъм на Европейското икономическо пространство. Цялата отговорност за съдържанието на документа се носи от Фондация ДА и консорциума от организации по проекта и при никакви обстоятелства не може да се приема, че този документ отразява официалното становище на Финансовия механизъм на Европейското икономическо пространство и Оператора на Фонд Активни граждани България.

Библиография:

1. [file:///C:/Users/Fujitsu/Downloads/3_NKBTH_chastichna%20ocenka_25.01.19%20\(4\).pdf](file:///C:/Users/Fujitsu/Downloads/3_NKBTH_chastichna%20ocenka_25.01.19%20(4).pdf)
2. https://bg.usembassy.gov/wp-content/uploads/sites/256/Trafficking_in_Persons_translation-BG.pdf
3. https://genderalternatives.org/images/publications/Good_practice_guide_on_THB_BG.pdf
4. https://documentation.lastradainternational.org/lisidocs/3230-Manual_social_workers.pdf
5. Animus Association/La Strada Bulgaria, La Strada Social Assistance Program: Standards, Procedures and Methodology (Bulgaria, 2003);
6. <https://www.lex.bg/laws/ldoc/2135467374>

„Този документ е създаден с финансовата подкрепа на Фонд Активни граждани България по Финансовия механизъм на Европейското икономическо пространство. Цялата отговорност за съдържанието на документа се носи от Фондация ДА и консорциума от организации по проекта и при никакви обстоятелства не може да се приема, че този документ отразява официалното становище на Финансовия механизъм на Европейското икономическо пространство и Оператора на Фонд Активни граждани България.